یاسای سندوقی خانەنشینی رۆژنامەوانانی کوردستانی ـ عێراق

بە ناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

بە ناوی گەلەوە

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

ژمارەی دەرهێنان: ١٣

رۆژی دەرهێنان: ١٣/ ١٠/ ٢٠٠١

پشت بە حوکمەکانی برگە (١)ی ماددەی (٥٦) و ماددەی (٥٣) لە یاسای ژمارە (١)ی هەموارکراوی ساڵی (١٩٩٢)و، لەسەر داواکردنی ئەنجومەنی وەزیران ونەو یاسارکارییەش کە ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە(٥)ی رۆژی (٩/ ١٠/ ٢٠٠١)یدا ئەنجامی داوەو، بەپێی ئەو دەسەڵاتەش کە برگە(٣)ی ماددەی دووەمی یاسای ژمارە(١٠)ی ساڵی ١٩٩٧پێمانی داوە، بریاری دەرهێنانی ئەم یاسایەی خوارەوەمان دا:

یاسای ژمارە (١٣)ی ساڵی ٢٠٠١

یاسای سندوقی خانەنشینی رۆژنامەوانانی کوردستانی ـ عێراق

ماددەی یەکەم:

لەم یاسایەدا، مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

هەرێم: هەرێمی کوردستانی عێراق.

رۆژنامەوان: هەر ئەندامێ نینتیمای لە سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستاندا کردبێ و ئیلتیزامی خۆی بۆ بەجێ هێنابێ، ئەوە دەگرێتەوە.

سندوق: سندوقی خانەنشینی رۆژنامەوانانی کوردستان.

دەستە: دەستەی سندوقی خانەنیشینی رۆژنامەوانان.

مافی خانەنشینی: مووچەی خانەنشینی.

سەندیکا: سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستانی ـ عێراق.

- بەشی یەکەم -
دامەزراندن

ماددەی دووەم:

یەکەم: بەپێی ئەم یاسایە، سندوقێ بەناوی (سندوقی خانەنشینی ڕۆژنامەوانانی کوردستان) دادەمەزرێ و، دەستەیەک بەناوی (دەستەی سندوقی خانەنشینی ڕۆژنامەوانان)ـەوە بەڕێوەی دەبات.

دووەم: ئەم سندوقە شەخسیەتی مەعنەویی خۆی هەیەو مافی (موڵکداربوونی دارایی دەست هەڵگرو دەست هەڵنەگر (المنقولة وغير المنقولة)ی هەیەو، سەرۆکی دەستەکە یان هەر کەسێ کە ئەو دەسەڵاتی بداتێ، دەبێتە نوێنەری سندوقەکە لەبەردەم دادگاو دایەرەی ڕەسمی و نیمچە ڕەسمی و لایەنەکانی تردا.

ماددەی سێیەم:

دەستەی ئەم سندوقە لە سێ ئەندام پێک دێ:

یەکەم:

أ- ئەندامێکی ئەسڵی و ئەندامێکی یەدەگ، ئەنجومەنی سەندیکا دەیانپاڵێوێ.

ب - ئەندامێکی ئەسڵی و ئەندامێکی یەدەگ. بە پلەی بەڕێوەبەر، وەزیری ڕۆشنبیری دایاندەمەزرێنێ.

جـ - ئەندامێکی ئەسڵی و ئەندامێکی یەدەگ. بە پلەی بەڕێوەبەر، وەزیری دارایی و ئابووری دایاندەمەزرێنێ.

د- ماوەی ئەندامێتی لە دەستەکەدا سێ ساڵەو، تازەکردنەوەشی بۆ هەیە.

دووەم:

أ- نوێنەری وەزارەتی ڕۆشنبیری سەرۆکایەتیی دەستەکە دەکا.

ب - ئەم دەستەیە هەموو بڕیارەکانی خۆی بە زۆربنەی دەنگ دەردەکات.

ماددەی چوارەم:

دەسەڵاتەکانی دەستە:

دەستە ئەم دەسەڵاتانە دەگێڕێ:

یەکەم: داهاتی دارایی بۆ سندوقەکەو وەبەرهانینی(استثمارها)دابین دەکاو بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایەش بۆ بەرژەوەندی ئامانجەکانی سندوقەکە دەیانخاتەگەڕ.

دووەم: ڕۆژنامەوانان خانەنشین دەکا.

سێیەم: دیارکردن و چەسپاندنی ماوەی بەسەربردنی پیشەکە بۆ ڕۆژنامەوان و حساب کردنیشی بۆ مەبەستی خانەنشینی.

چوارەم: بڕینەوەی مافی خانەنشینی بۆ ڕۆژنامەوانان و، دوای مەرگیشیان بۆ خاوخێزانیان.

پێنجەم: ئامادەکردنی بوجەی ساڵانەی سندوقەکەو، ناردنی بۆ وەزارەتی دارایی وئابووری بۆ تەسدیق کردن و، ڕێکخستنی جەدوەلی مانگ بە مانگی سەرجەم حساباتی سندوقەکە.

شەشەم: بەپێی یاسا کارپێکراوەکان، فرمانبەران بۆ هەڵسووڕاندنی ئیشوکاری سندوقەکە دادەمەزرێنێ و، کۆتاییش بە خزمەتیان دێنێ.

حەوتەم: لە بانکێ لە بانکەکانی هەرێمدا حسابی تایبەت بۆ دارایی خۆی دەکاتەوەو بەو بانکەی دەسپێرێ و، لێ کێشانەوەو خەرج و مەسرەفیش بە بڕیاری دەستەو ئیمزای سەرۆکی دەستەو بەرپرسی دارایی دەکرێ.

هەشتەم: هەندێ لە دەسەڵاتەکانی خۆی دەدات بە سەرۆکەکەی یان بە یەکێ لە ئەندامەکانی.

نۆیەم: دەرهێنانی ڕێنمایی پێویست بۆ ساناکردنی ئیدارەی سندوقەکە.

ـ بەشی دووەم ـ
حوکمە داراییەکان

ماددەی پێنجەم:

داهاتی سندوقەکە لەمانە پێک دێت:

١ـ ئابوونەی بەشداربوونی رۆژنامەوانان.

٢ـ دەسنگە(منحة) و کۆمەکی حکومەتی هەرێم.

٣ـ وەزارەتی رۆشنبیری رێژەی(١٠ ٪)لە مزو کریێ ئەو ئیعلانانەی کە لە رۆژنامەو کەناڵەکانی دیکەی راگەیاندندا بڵاو دەکرێنەوە بۆ سندوقەکە دادەبڕێ.

٤ـ ئەو برە پارەیەی کە ئەنجومەنی سەندیکا لە کۆتایی هەموو ساڵێکدا لە پاکی پارەی حازری سەندیکاکە بۆ سندوقەکەی دادەبڕێ بە مەرجێ لە رێژەی(٥٠ ٪)ی پارە حازر بەدەستەکە کەمتر نەبێ.

٥ـ دەسنگەو بەخششی دارایی جۆر بەجۆر، دوای رەزامەندیی لایەنی پەیوەندیدار.

٦ـ ئەو پارەیەی کە ساڵانە لەهەر رۆژنامەو ئاژانسی دەنگوباس و دەزگایەکی راگەیاندن وەردەگیرێ، سا هی چاپ کردن یان بڵاوکردنەوە یان دابەش کردن بن، بە مەرجێ لە هەزار دینار کەمتر نەبێ.

٧ـ داهاتەکانی وەبەرهانینی پارەی سندوقەکە.

٨ـ قازانجی ئەو بزاف و چالاکییانەی کە دەستەی سندوقەکە بۆ بەرژەوەندی سندوقەکە دەیگێرێ.

٩ـ هەر داهاتێکی دیکە کە موستەهەقی سندوقەکە بێت.

ماددەی شەشەم:

بۆ دەستە هەیە داهاتەکانی سندوق بەم شێوەی خوارەوە وەبەربهێنێ:

١ـ دانانی لە یەکێک لە بانکەکانی هەرێم بەگوێرەی ئەو رێژەو سوودانەی کە بریار دراوە.

٢ـ کڕین و فرۆشتنی بەشەکان(الاسهم)و سنەداتی دارایی حکومەت.
٣ـ قەرزدان بە قازانج بە دەزگا رەسمی و نیمچە رەسمییەکان بە زەمانەتی یەکێک لە بانکەکان کە ماوەکەشی لە سێ ساڵ تێپەڕ نەکات.
٤ـ وەبەرهانینی مـاڵ و مـوڵکی دەست هەڵگر و دەست هەڵنەگری سندوقەکە.

ماددەی حەوتەم:

شەرت وشرووتی بەشداربوونی رۆژنامەوان لە سندوقەکەدا:

أـ دەبێ ئەندامی سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستان بێ.

ب ـ نابێ کەوتبێتە ژێر رکێفی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی یەکی دیکە یان سندوقێکی خانەنشینی یەکی دیکەوە.

ج ـ تەمەنی لە(٥٠)پەنجا ساڵ تێپەڕی نەکردبێ، تەنیا ئەوانە نەبن کە ئەندام بوونیان لە سەندیکا پێش بەکار خستنی ئەم یاسایە چەسپاوە.

ماددەی هەشتەم:

١ـ رۆژنامەوان دەبێ ئابوونەی ساڵانەی خۆی، هەمووی بەجارێ، بەر لە کۆتایی دوا مانگی هەموو ساڵێ بدات و، ئەگەر لە وادەی موستەحەقی خۆی ترازاو نەیدا، ئەوە، لەو بارەدا رێژەی(٥٠٪)ی ئابوونەی ساڵانەکەی دەخرێتە سەر.
٢ـ ئابوونەی بەشداربوونی ساڵانە(٦٠)شەست دینارە.
٣ـ هەر دەزگایەکی رۆژنامەوانی یان راگەیاندن کە رۆژنامەوان کاری تێدا دەکا، پێویستە ساڵانە دووقاتی ئابوونەی ساڵانەکەی، بدات بە سندوقەکە، بە مەرجێ شەرت وشرووتی بەشداربوونی بووبێ.
٤ـ هەر رۆژنامەوانێ بەشداربووبێ و ئابوونەی ساڵانەکەی کە کەوتووەتە سەری نەیدابێ یان ئابوونەی ساڵانی پێشتری نەدابێ، سەندیکا ناشێ ناسنامەکەی بۆ تازەبکاتەوە.
٥ـ رۆژنامەوانێ حوکمەکانی برگە(٤)بیگرێتەوە، دەبێ ئەو ئابونانەی کە

لەسەری کەڵەکە بووەو نەیداوە، لە ماوەی یەکساڵدا هەمووی بە چەند قیستێ بداتەوە.

٦ـ ئەگەر رۆژنامەوان موددەو ماوەی هەڵسووڕاندنی دیکەی پیشەکەی بووبێ و، بۆ مەبەستی خانەنشینی بۆی حساب کرابێ، دەبێ بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئابوونەی بەشداربوونی ئەو موددەو ماوەیەش بدات.

ـ بەشی سێیەم ـ

حاڵەتەکانی مستەهەقبوونی مووچەی خانەنشینی

ماددەی نۆیەم:

رۆژنامەوان لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا موستەهەقی مووچەی خانەنشینی یە:

١ـ ئەگەر ماوەیەک کە لە(٢٥)ساڵ کەمتر نەبێ پیشەکەی کردبێ، سا ئەو ماوەیە سەرومر(دائم)بووبێ یان پچرپچڕ.

٢ـ ئەگەر(٦٣)ساڵ تەمەنی بەسەر بردبێ و بە خزمەتی رۆژنامەوانییەوە ماوەیەکی لێ بەسەر بردبێ لە(٢٠)بیست ساڵ کەمتر نەبێ.

٣ـ ئەو کەسەی ئەو دوو بڕگەیەی سەرەوەی ئەم ماددەیە بیگرێتەوە، مافی خانەنشینیی تەواوی دەکەوێ.

ماددەی دەیەم:

رۆژنامەوان شایستەی تەواوی مافەکانی خانەنشینییە:

یەکەم: ئەگەر رۆژنامەوانێ لەکاتی کاروپیشە رۆژنامەوانی یەکەیداو بەو هۆیەوە ئەمری خوا بکا یان شەهید ببێ، ئەوە لەو بارەدا خاووخێزانی موستەهەقی مافی خانەنشینی دەبن.

دووەم: ئەگەر لە کاتی کاروپیشە رۆژنامەوانی یەکەیداو بەو هۆیەوە دوچاری پەککەوتەیی بوو و، بەتەواوی و بەردەوام لە کاروپیشە رۆژنامەوانی یەکەی خست، بە مەرجێ بڕیاری لیژنەیەکی پزیشکیی پسپۆڕو رەسمیی بۆ دەرچووبێ.

ماددەی یازدە:

ڕۆژنامەوانێ ئەگەر دوچاری نەخۆشی یەک هات و بە بڕیارێکی لیژنەیەکی پزیشکیی پسپۆڕو ڕەسمی دەرکەوت کە لە کارو پیشەی بەردەوامی ڕۆژنامەوانی کەوتووە، ئەوە خانەنشین دەکرێ و، بەپێی ئەمانەی خوارەوە مافی خانەنشینیی پێ دەدرێ:

١ـ ماوەی خزمەتی ڕۆژنامەوانی یەکەی چەند مانگ بووبێ، هەر مانگەو موستەهەقی(٥٠٠ر٢)دوو دینارو نیوە، مانگی ناتەواویشی بە مانگی تەواو بۆ حساب دەکرێ بۆ مەبەستی خانەنشینی، بە مەرجێ لە دووسەدو پەنجا دینار کەمتر نەبێ.

٢ـ ئەگەر ڕۆژنامەوانی خانەنشین ئەمری خوا بکات، ئەوە لەو بارەدا، مافی خانەنشینی یەکەی، لە ڕۆژی مەرگی یەوە دەچێ بۆ خاووخێزانی و لەم حاڵەتەدا دەقی حوکمەکانی یاسای کارپێکراوی خانەنشینیی مەدەنیی بەسەردا دەخرێتەکار.

ماددەی دوازدە:

ئەگەر ڕۆژنامەوان ئەمری خوای کردو، ماوەی ئیقرارکراوی هەڵسووڕاندنی کاروپیشەکەی تەواو کردبوو یان بەپێی خزمەتی ئیقرارکراو تەمەنی یاسایی خانەنشینی تەواو کردبوو، یان تەواو نەکردبوو، ئەوە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە مووچەی خانەنشینی بۆ خاووخێزانی دەبڕدرێتەوە.

ـ بەشی چوارەم ـ
مافەکان وخزمەت

ماددەی سیازدە:

١ـ ئەگەر شەرتوشرووتی تەواوی هەبێ، ئەوا سندوق(٧٢٠)دینار مووچەی خانەنشینی، مانگانە، بە ڕۆژنامەوان دەدا.

٢ـ ئەو مافە خانەنشینی یەی بەپێی ئەم یاسایە دراوە، لەگەڵ هیچ مافێکی

خانەنشینی دیکەدا کە یاسایەکی خانەنشینیی دیکە یان سندوقیێکی خانەنشینیی دیکە پێی دابێ ناشێ کۆبکرێتەوەو لە دوو لایەنەوە مافی خانەنشینی وەربگیرێ.

ماددەی چواردە:

ئەو ماوەو موددەتانەی خوارەوە، بۆ خانەنشینی بەخزمەت دادەنرێن:

١ـ ماوەی نەخۆشی و(اصابة)کە رۆژنامەوانی لەکار خستبێ و لە سێ ساڵ زیاتر نەبێ و بڕیاری لیژنەیەکی پزیشکیی پسپۆڕی لەگەڵ بێ.

٢ـ ماوەی بەندی(حەپسی)کە بە بڕیاری حوکمێ بەسەر رۆژنامەواندا دەرچووبێ و ئازادیی لێ بەربەست کردبێ یان ماوەی گرتنی یان دەست بەسەر کردنی کە هۆی سیاسییان بووبێ و لە بەرژەوەندی باڵای گەل و فیدرالیزمی هەرێمی کوردستان لایان نەدابێ.

٣ـ ماوەی بێ بەش بوونی رۆژنامەوان لەکارو پیشەکەی خۆی بەهۆی داخستنی ئەو دەزگا رۆژنامەوانی یە یان ئەو دەزگای راگەیاندنە کە ئیشی تێدا دەکات، بە مەرجێ ئەو لەکار بێ بەشبوونە یان ئەو داخستنە پێچەوانەی بەرژەوەندی گەلی کوردستان نەبووبێ.

٤ـ ماوەی نێوان دوو ئەرکی رۆژنامەوانی کە رۆژنامەوان لەو بەینەدا بێ کاربوودو لە پیشەکەی خۆی بەدووربووە، بەمەرجێ لەو ماوەیەدا ئیش وکارێکی دیکەی نەکردبێ یاسایەکی دیکە بیگرێتەوە.

٥ـ ئەو ماوەیەی کە لەسەر رەزامەندیی ئەنجومەنی سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستان بەخوێندنەوە خەریک بووە، بەمەرجێ لە چوار ساڵ نەترازێ وبۆ وەرگرتنی بڕوانامەیەکی زانستیی بڕوا پێکراو بووبێ.

ماددەی پازدە:

یەکەم: ماوەی کارکردنی رۆژنامەوان لە دژی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستانیدا بۆ مەبەستەکانی خانەنشینی ناژمێردرێ.

دووەم: خزمەتی ئەندامی سەندیکا لە کەناڵە راگەیاندنەکانی بزووتنەوەی

رزگاریخوازی کوردستانی و، بەبێ بچڕاندنی پێش راپەڕینە پیرۆزەکەی(١٩٩١/٣/٥)بۆ مەبەستەکانی خانەنشینی بە خزمەتی فیعلی دادەنرێت.

سێیەم:

١- لیژنەیەکی تایبەت بۆ ئەم مەبەستە لە سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستان پێک دەهێنرێ.

٢- ئەم لیژنەیە سەیری ئەو داوایانە دەکات کە ئاراستەی کراون و لەگەڵ تەوسیاتەکانی خۆی پێشکەشی ئەنجومەنی سەندیکای رۆژنامەوانانی دەکات بۆ بنبڕ کردنی(للبت). بڕیارەکانی لیژنەکەش بواری ئەوەی تێدایە لە ماوەی(٣٠)رۆژدا -کە لە رۆژی تەبلیغەوە دەست پێ دەکا- تانەی لێ بدرێ لە بەردەم دادگای تەمییزی هەرێمداو بڕیاری ئەم دادگایەش بنبڕە.

٣- بڕیاری حساب کردنی خزمەتی ئەو رۆژنامەوانەی کە دەیگرێتەوە دەدرێ بە دەستەی سندوق.

ماددەی شازدە:

چ رۆژنامەوان و چ خاووخێزانی دوای مردنی خۆی، بۆیان هەیە داوای هێنانەوەی ئەو ماوەیەش بکەن کە لە دەزگای رۆژنامەوانی یا ئیعلامیدا بوویەتی کە بخرێتە سەر خزمەتە فیعلی یەکەی بۆ مەبەستی خانەنشینی.

ماددەی حەڤدە:

یەکەم: رۆژنامەوان و ئەوانەش کە مافی خانەنشینی یەکەیان بۆ دەمێنێتەوە بۆیان هەیە لەماوەی(٣٠)سی رۆژدا کە لە رۆژی ئاگادارکردنەوەکەوە دەست پێ دەکا نارەزایی خۆیان لە بڕیارەکانی سندوقەکە دەربارەی مافی خانەنشینی یان(ضم)ی مودده، یان رەت کردنەوەی بخەنە بەردەم ئەنجومەنی تەدقیقی مەسەلەکانی خانەنشینەوەو، بڕیارەکانی ئەم

ئەنجومەنەش بواری ئەوەیان تێدایە لە ماوەی(٣٠)رۆژدا ـ کە لە رۆژی تەبلیغەوە دەست پێ دەکات ـ لە بەردەم دادگای تەمییزی هەرێمدا تانەیان لێ بدرێ و بریارەکانی ئەم دادگایەش بنبڕە.

دووەم: حوکمەکانی بڕگە(یەکەم)ی سەرەوە، ئەو حاڵەتانە ناگرێتەوە کە لە مادده(١٤)ی ئەم یاسایەدا هاتووە.

سێیەم: ئەو کەسەی ناڕەزایی بخاتە بەردەمی ئەنجومەنی تەدقیقکردن(٥٠)پەنجا دینار تەئمیناتی لێ وەردەگیرێ، پاشان ئەگەر ناڕەزاییەکەی لەجێی خۆی بوو، ئەوە پەنجا دینارەکەی پێ دەدەنەوە.

ـ بەشی پێنجەم ـ
حوکمە گشتییەکان

ماددەی هەژدە:

١ـ ناوی رۆژنامەوانەکە لە تۆماری سەندیکای رۆژنامەوانانی هەرێمەوە دەگوازرێتەوە بۆ تۆماری رۆژنامەوانە خانەنشینەکان.

٢ـ رۆژنامەوان، کە بڕیاری خانەنشینی یەکەی خۆی وەرگرت، ئیدی دوای(٣)سێ مانگ لە وەرگرتنی بڕیارەکە پێویستە دەست لە ئیشو کاری رۆژنامەوانی هەڵبگرێ، خۆ ئەگەر سەرپێچیی کرد، ئەوا ئەنجومەنی سەندیکای رۆژنامەوانانی کوردستان ئینزاری دەکا کە واز لەو سەرپێچی یە بهێنێ، خۆ ئەگەر هات و ئەم جارەش وازی نەهێنا ئەوە، لەو بارەدا مووچە خانەنشینی یەکەی دەوەستێ تا ماوەیەک کە ئەنجومەنی سەندیکا ئەو ماوەیە دیاردەکا.

ماددەی نۆزدە:

ئەگەر رۆژنامەوانەکە خۆی، یان یەکێ لە خاووخێزانەکەی دوای مردنی خۆی لە وەرگرتنی مووچەکە دابڕا یان نەهات وداوای مووچە بۆ بڕینەوەی نەکردو دوو ساڵیشی زیاتر بەسەردا چوو، ئەوە، لەو بارەدا مافی ئەوەی نییە داوای مووچەی ئەو ماوەیە بکات کە دواکەوتووە مەگەر بیانووی

بەجـێی هەبێ بۆ ئەو دواکـەوتنەی، دواکـەوتن لە پێـشکەش کـردنی بەڵگەنامەو مەعلومات بە دەستەی سندوق بەپێی ئەم ماددەیە بە دابڕان لە داواکردن لە قەڵەم دەدرێ.

ماددەی بیست:

هەر دەقێ پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت، ناخرێتە بەرکار.

ماددەی بیست ویەک:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە بخەنە بەرکار.

ماددەی بیست ودوو:

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکـردنەوەی لە وەقـایعی کـوردسـتـاندا، دەخـرێتـە بەرکار.

د.رۆژ نوری شاوەیس

سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق